

Tyrimo pavadinimas

Dėl 2008 m. gruodžio 18 d. Tarybos reglamento EB 4/2009

Tyrimą atliko

Vilniaus universitetas

Sutarties sudarymo data

2009-11-04

Tyrimo kaina

7986,00 Lt

Teisingumo ministerijai

2009-12-17 Nr.

Prof. V. Nekrošius
Vilniaus Universitetas Teisės fakultetas

I Š V A D A

2009 m. gruodžio 14 d.

Dėl 2008 m. gruodžio 18 d. Tarybos reglamento EB 4/2009 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo bei bendradarbiavimo išlaikymo prievolių srityje įgyvendinimo

1 klausimas. Ar yra LR administracinių institucijų, kurias būtų tikslinga prilyginti teismams pagal Reglamento 2 str. 2 d. nuostatas?

Atsakymas: Reglamento 2 str. 2 d. numatyta, jog terminas „teismas“ apima ir valstybių narių administracines institucijas, turinčias kompetenciją išlaikymo prievolių srityje, jeigu tokios institucijos suteikia nešališkumo ir šalių teisės būti išklausytoms garantijas... Kaip matyti iš pateiktos sąvokos, kalbama iš esmės apie tokio pobūdžio administracines institucijas valstybėse narėse, kurios pagal nacionalinę teisę gali spręsti išlaikymo priteisimo klausimą. Sutinkamai su LR Konstitucija bei įstatymais, šios funkcijos vykdymas yra išimtinė teismų, vykdančių teisingumą Lietuvoje, kompetencija. Atsižvelgiant į tai konstatuotina, **jog Lietuvoje nėra tokių administracinių institucijų, kurias būtų tikslinga prilyginti teismams.**

2 klausimas. Kokias naujas nuostatas reikėtų įtvirtinti LR teisės aktuose, siekiant tinkamai įgyvendinti Reglamento IV skyriaus Teismo sprendimų pripažinimas, vykdytinumas ir vykdymas nuostatas? Kokias galiojančias CPK nuostatas būtų tikslinga taikyti, įgyvendinant šiame skyriuje nustatytą reguliavimą?

Atsakymas: Atkreiptinas dėmesys į tai, jog didelė dalimi Lietuvos teisinis reguliavimas priklauso nuo to prisijungs ar ne Lietuva prie 2007 m. Hagos konvencijos protokolo, kadangi reglamente yra nustatomas skirtingas reguliavimas valstybėms narėms prisijungusioms ir neprisijungusioms prie šio teisės akto. Bet koku atveju pildyti atitinkamai reikėtų ne CPK, o LR civilinį procesą reglamentuojančių ES ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatymą, kuris turėtų būti papildytas nauju skyriumi. Jeigu Lietuva prisijungtų prie 2007 m. Hagos konvencijos protokolo būtų būtini tokie įstatymo papildymai:

- a) Sutinkamai su 19 str. 1 d. reikėtų numatyti teismą, kuris turėtų kompetenciją spręsti Lietuvoje priimto sprendimo dėl išlaikymo peržiūros klausimą toje pačioje dalyje nurodytais pagrindais. Šiuo atveju taip pat būtų būtina apibrėžti ir procedūrą, kuria vadovaujantis peržiūros klausimas yra sprendžiamas (pvz.: galima būtų numatyti, jog peržiūros klausimą sprendžia trijų teisėjų kolegija rašytiniame procese. Pripažinus būtinu kolegija turi turėti teisę peržiūros klausimą nagrinėti žodiniame procese);
- b) Įgyvendinant 19 str. 2 d. nuostatas būtina reglamentuoti nuo kada yra skaičiuojamas 45 dienų nustatytas skundo padavimo terminas;

Jeigu sprendimas dėl išlaikymo yra priimtas valstybėje narėje, kuri neprisijungusi prie 2007 m. Hagos konvencijos protokolo būtų būtini tokie įstatymo pakeitimai:

- a) Įgyvendinant reglamento 27 str. 1 d. nuostatas būtų tikslinga numatyti, jog prašymus dėl sprendimų pripažinimo ir leidimo vykdyti nagrinėja Lietuvos Apeliacinis teismas atsižvelgiant į jau susiklosčiusią tradiciją. Šiuo atveju prašymų nagrinėjimui galėtų būti taikomos įstatymo ketvirtojo skirsnio nuostatos atsižvelgiant į tai, jog reglamentas skirtingai, nei reglamentas Briuselis I nenumato automatinio sprendimo dėl išlaikymo priteisimo pripažinimo procedūros. Prašymą galėtų nagrinėti vienas teisėjas;
- b) Atsižvelgiant į tai, jog pagal reglamento 30 str. prašymas dėl sprendimo pripažinimo vykdytinu turi būti išnagrinėtas per 30 d. nuo atitinkamų dokumentų pateikimo teismui ir ilgesniu jisai gali būti tik išimtiniais atvejais, procesas turėtų būti rašytinis, išskyrus kai teismas žodinį bylos nagrinėjimą pripažįsta būtinu. Būtent žodinis klausimo nagrinėjimas išimtiniais atvejais, galėtų būti pagrindu bylos išnagrinėjimo termino uždelsimui;
- c) Įgyvendinant reglamento 32 str., būtų prasminga numatyti, jog skundas yra paduodamas Lietuvos Apeliacinio Teismo trijų teisėjų kolegijoje, kurioje negali dalyvauti teisėjas, sprendęs sprendimo leidimo vykdyti klausimą pirmąja instancija.
- d) 32 str. 3 d. numatyta, jog skundas yra nagrinėjamas laikantis taisyklių, reglamentuojančių ginčo teiseną. Ši nuostata nėra visiškai aiški, tačiau atsižvelgiant į tai, jog procesas apeliaciniame procese iš esmės neturėtų skirtis nuo proceso pirmosios instancijos teisme, manytume, jog taisyklės turėtų būti tokios pačios, juo labiau, kad skundo išnagrinėjimui reglamente yra numatytas 90 d. terminas;
- e) Įgyvendinant 33 str. nuostatas, galima būtų numatyti, jog apeliacinės instancijos teismo nutartis gali būti skundžiama kasacine tvarka Lietuvos Aukščiausiam Teismui. Kadangi 34 str. numatyta, jog sprendimas dėl skundo turi būti priimamas nedelsiant, įstatyme turėtų būti numatyta speciali tokio skundo nagrinėjimo tvarka.

Įgyvendinant kitas nuostatas būtina numatyti kalbas, kurios be lietuvių dar yra priimtinos Lietuvai. Atsižvelgiant į Lietuvos nurodytas kalbas kituose reglamentuose, manytume, jog būtų tikslinga be lietuvių dar papildomai nurodyti ir anglų kalbą. Atsižvelgiant į menką prancūzų kalbos paplitimą Lietuvoje, šios kalbos naudojimo siūlytume atsisakyti.

3 klausimas. Kokios galiojančių LR teisės aktų nuostatos taikytinos įgyvendinant Reglamento 19 str. numatytą teisę kreiptis dėl peržiūros? Ar šios teisės įgyvendinimui reikalingas naujų procedūrų LR teisės aktuose nustatymas?

Atsakymas: Kaip jau minėta atsakant į antrąjį klausimą, šiuo metu tokia procedūra nėra numatyta, todėl jos numatymas yra būtinas, atitinkamai taisant jau minėtą LR įstatymą dėl ES teisės aktų įgyvendinimo.

4 klausimas. Ar tikslinga LR pasirinkti kitas priimtinas kalbas pagal reglamento 20 str 1 d. d punktą, 28 str. 1 d. c punktą, 40 str. 3 d., 59 str. 1 d.? Jei taip, kokias kalbas būtų tikslinga pasirinkti?

Atsakymas: Į šį klausimą jau buvo atsakyta atsakyme į antrąjį klausimą – be lietuvių dar siūlytume pasirinkti ir anglų kalbą.

5 klausimas. Kurių teismų ar institucijų kompetencijai būtų tikslinga priskirti prašymų dėl teismo sprendimų paskelbimo vykdytinu pagal 27 str. 1 d. nagrinėjimą?

Atsakymas: Į šį klausimą jau atsakyta atsakyme į antrąjį klausimą.

6 klausimas. Kurio teismo kompetencijai būtų tikslinga priskirti skundų dėl sprendimų dėl prašymų paskelbti teismo sprendimą vykdytinu nagrinėjimą pagal Reglamento 32 str. 2 d.

Atsakymas: Į šį klausimą atsakymas pateiktas atsakyme į antrąjį klausimą.

7 klausimas. Ar siekiant tinkamai įgyvendinti Reglamento V skyriaus Teisė kreiptis į teismą nuostatas, reikia pakeisti galiojančius teisės aktus? Ar reikalingi valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo pakeitimai? Jei taip, kokias konkrečias nuostatas ir kaip reikėtų keisti?

Atsakymas: LR Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo VI skirsnio nuostatos visiškai tenkina reglamento V skyriaus keliamus reikalavimus, todėl jokių galiojančių teisės aktų keitimo minėtoms reglamento nuostatoms įgyvendinti, nereikia.

8 klausimas. Ar reikalingi teisės aktų pakeitimai, siekiant įgyvendinti reglamento 44 str. 4 d. nuostatas? Jei taip, kokias konkrečias nuostatas ir kaip reikėtų keisti?

Atsakymas: Jau minėta, kad Valstybės garantuotos teisinės pagalbos įstatymo nuostatos visiškai tenkina reglamento V skyriaus, o tuo pačiu ir 44 str. 4 d., reikalavimus. Todėl jokių papildomų įstatymų pakeitimų daryti nereikia.

9 klausimas. Kokiai LR institucijai būtų tikslinga priskirti Reglamento 47 str. 3 d. numatytos funkcijos vykdymą (dokumento, patvirtinančio, kad šalis atitinka finansinius reikalavimus, leidžiančius suteikti visą ar dalinę teisinę pagalbą arba atleisti nuo proceso išlaidų, išdavimas)?

Atsakymas: Atsižvelgiant į Valstybės garantuotos teisinės pagalbos įstatymo 27 – 30 straipsniuose numatytą Teisingumo ministerijos kompetenciją bei priskirtą jai vykdyti siunčiančios bei vykdančios institucijų funkcijų, yra tikslinga ir visiškai logiška reglamento 47 str. 3 d. numatytos institucijos funkcijų vykdymą pavesti vykdyti Teisingumo ministerijai, kuri atitinkamą dokumentą galėtų išduoti gavusi savivaldybės arba tarnybos sprendimą, kad pretendentas atitinka įstatymo nustatytus reikalavimus nemokamai teisei pagalbai gauti.

10 klausimas. Kokiai LR institucijai ar įstaigai, atsižvelgiant į jos vykdomas funkcijas ir kompetencijos sritį būtų tikslinga priskirti centrinės institucijos funkcijų vykdymą pagal reglamentą kaip numatyta reglamento 49 straipsnyje?

Atsakymas: Išanalizavus tiek paties reglamento taikymo sferą, tiek ir centrinės institucijos funkcijas galima daryti išvadą, jog centrinės institucijos funkcijos neatsiejamai yra susijusios su pagalba šaliai gauti jai priklausantį išlaikymą. Iš esmės kalbame apie santykius ypatingai glaudžiai susijusius su šeima bei vaiko teisių apsauga ES erdvėje. Darbo ir socialinės apsaugos ministerijos nuostatuose yra numatyta, jog tarp svarbiausieji Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos uždavinių yra ir šie uždaviniai:

- įgyvendinti valstybės politiką šeimos srityje;
- įgyvendinti valstybės politiką vaiko teisių apsaugos srityje.

Įgyvendinant šiuos uždavinius ministerija:

- užtikrina socialinės paramos šeimoms sistemos (socialinių išmokų šeimoms ir vaikams bei paramos nepasiturintiems gyventojams) funkcionavimą, reguliavimą ir tobulinimą;
 - analizuoja vaiko teisių apsaugos būklę, teikia Lietuvos Respublikos Vyriausybei pasiūlymus dėl jos tobulinimo;
 - kartu su kitomis valstybės ir savivaldybių institucijomis užtikrina tinkamą vaiko teisių apsaugą;
 - teisės aktų nustatyta tvarka organizuoja valstybės ir savivaldybių institucijų bei įstaigų bendradarbiavimą vaiko teisių apsaugos srityje;
 - užtikrina tarptautinių teisės aktų reikalavimų vykdymą pagal ministerijai pavestas valdymo sritis.
- Be to, atkreiptinas dėmesys taip pat ir į tai, jog Socialinės apsaugos ir darbo ministerija įgyvendina centrinės institucijos funkcijas realizuojant reglamento Briuselis II a reikalavimus. Akivaizdu, jog

aptariamas reglamentas tiesiogiai siejasi su šeimos teisinių santykių bei vaiko teisių apsaugos reikalais. Tai įrodo ir ta aplinkybė, jog išlaikymo priteisimas yra „išimamas“ iš bendrojo reglamento Briuselis I reguliavimo sferos.

Atsižvelgiant į nurodytas aplinkybes manyčiau, jog įgyvendinant reglamento 49 straipsnį centrine institucija Lietuva turėtų paskirti *LR socialinės apsaugos ir darbo ministeriją*.

11 klausimas. Ar siekiant, kad paskirta LR centrinė institucija galėtų tinkamai įgyvendinti centrinės institucijos funkcijas, numatytas reglamente, o ypač specifines centrinių institucijų funkcijas, numatytas Reglamento 51 str., reikėtų naujų nuostatų galiojančiuose LR teisės aktuose, t.y. ar paskirtai centrinei institucijai būtų reikalinga suteikti naujus įgaliojimus, priskirti naujų funkcijų vykdymą?

Atsakymas: Manytume, jog įgyvendinant reglamente numatytas centrinės institucijos funkcijos, kurių nemažą dalį sudaro tam tikros informacijos gavimas ir teikimas, būtų tikslinga papildyti ministerijos nuostatas atitinkamomis teisėmis.

12 klausimas. Ar atsižvelgiant į reglamento 56 str. 3 d. nuostatas, kad su šiame straipsnyje nurodytais prašymais susijusią pagalbą ir atstovavimą, nurodytus reglamento 45 str. b punkte, prašomosios valstybės narės centrinė institucija teikia tiesiogiai arba per valdžios institucijas ar kitas įstaigas ar asmenis, būtų tikslinga dalį Lietuvos Respublikos paskirtos centrinės institucijos funkcijų perduoti kitiems subjektams? Jei taip, kokios tai galėtų būti institucijos ar įstaigos?

Atsakymas: Atsižvelgiant į tai, kad funkcijų, susijusių su teisinės pagalbos teikimu, realizavimas, kaip jau minėta, turėtų būti pavesta vykdyti Teisingumo ministerijai, būtų tikslinga šią dalį centrinės institucijos funkcijų pavesti vykdyti būtent LR teisingumo ministerijai.

13 klausimas. Ar atsižvelgiant į reglamento 61 str. 1 d. antrosios pastraipos nuostatas, yra reikalingi LR teisės aktų pakeitimai tam, kad centrinė institucija galėtų gauti reikiamą informaciją?

Atsakymas: atsižvelgiant į tai, jog reglamentas yra tiesioginio taikymo aktas, o jo 61 str. 1 d. antroji pastraipa yra suformuluota kaip pakankamai griežtas imperatyvas, manytume, jog pačios šios nuostatos pakanka tam, kad centrinė institucija savaime įgytų atitinkamas teises. Todėl, mūsų nuomone, galiojančių teisės aktų pakeitimas nėra neišvengiamas ir būtinas.

14 klausimas. Kokias (kokių) teisės aktų nuostatas ir kaip dar reikėtų keisti siekiant tinkamo reglamento įgyvendinimo?

Atsakymas: Atsižvelgiant į pakankamai imperatyvų reglamento nuostatų pobūdį, manytume, jog papildomas, be jau nurodytų, aktų keitimas nėra būtinas siekiant tinkamo reglamento įgyvendinimo.

15 klausimas. Ar reikalingus LR teisės aktų pakeitimus būtų tikslinga įtvirtinti LR civilinį procesą reglamentuojančių ES ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatyme, ar kituose teisės aktuose? Kokiuose konkrečiuose teisės aktuose būtų tikslinga įtvirtinti būtinus pakeitimus?

Atsakymas: Atsižvelgiant į įstatymo paskirtį, manytume, jog visi būtini pakeitimai turėtų būti įtvirtinti būtent specialiaame LR civilinį procesą reglamentuojančių ES ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatyme ir tarptautinės teisės aktų įgyvendinimo įstatyme.

Pagarbiai,

Prof. habil. dr. Vytautas Nekrošius